

ЗАПОВІДНІ ОБ'ЄКТИ КРИВОРІЖЖЯ

В.О. Шипунова¹, О.Й. Лакомова²

*1 – доцент кафедри фізичної географії, краєзнавства та туризм,
кандидат географічних наук, доцент,*

*2 – доцент кафедри фізичної географії, краєзнавства та туризм,
кандидат географічних наук*

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ

Вступ. В наш час природоохоронні території допомагають підтримувати екосистеми, зберігати біологічні види та їх генетичну різноманітність, задовольняти життєві потреби місцевого населення, створювати умови для відпочинку й туризму. Природоохоронні території можливо використовувати в цілях культурно-пізнавального відпочинку, для виховання у підростаючого покоління дбайливого ставлення до природи. Аналіз літературних джерел виявив, що для природно-заповідних об'єктів Криворіжжя ця проблема досліджена недостатньо і стосовно географічного аспекту природоохоронних територій регіону вона чітко не визначена.

Мета роботи – вивчити структуру, етапи створення і закономірності розташування заповідних об'єктів Криворіжжя.

Об'єкт дослідження: заповідні об'єкти Криворіжжя.

Результати та їх обговорення. На території Криворіжжя знаходяться 16 заповідних об'єктів. З них 3 ландшафтних заказника, 8 геологічних пам'яток природи, 2 ботанічні пам'ятки, пам'ятка садово-паркового мистецтва, ботанічний сад та дендрологічний парк [1].

Проведений аналіз заповідних об'єктів Криворіжжя показав, що:

1. За часом створення всі об'єкти можна поділити на 3 групи і виділити 3 періоди формування природно-заповідного фонду регіону.

До першого періоду відносяться 70-ті роки ХХ століття (1972 - 1975 роки). Створення в цей період природно-заповідних територій в першу чергу пов'язано з розвитком заповідної справи на території України.

Другий період включає кінець ХХ століття (1988 - 1993 роки). В цей час на території Криворіжжя до заповідних віднесли ботанічні пам'ятки, такі як дендрологічний парк, Криворізький ботанічний сад. Це пов'язано із тим, що у 1983 році постановою «Про заходи по розширенню мережі державних заповідників і поліпшенню заповідної справи» був розширений перелік заповідних об'єктів і введені нові класифікаційні категорії.

Третій період включає початок ХХ століття. В цей період до природно-заповідних територій Криворіжжя додали 2 ландшафтних заказника (Візирка та Інгuleцький степ) і ботанічну пам'ятку природи (старовинна груша на Карнаватці).

2. За статусом заповідні території поділяються на об'єкти загальнодержавного і місцевого значення. До об'єктів загальнодержавного значення відносяться ті, що мають особливу наукову, естетичну та пізнавальну цінність і є виключно власністю українського народу. Об'єктами загальнодержавного значення Криворіжжя є заказники Балка Північна Червона і Інгuleцький степ, пам'ятка природи Скелі МОДРу, Криворізький ботанічний сад.

До об'єктів місцевого значення відносять території, що контролюються та використовуються місцевою владою з науковою, пізнавальною і естетичною метою або для розвитку міста. За такими об'єктами спостерігає та наглядає здебільшого місцева влада або підприємства, яким вони належать. До таких об'єктів відносяться

казакник Візирка і пам'ятки природи: Сланцеві скелі, виходи амфіболітів, виходи аркозових пісковиків, пісковикова скеля, скелеватські виходи, мігматитові скелі, дерево культурної групи, дендрологічний парк, старовинна група на Карнаватці та інші.

3. *За категоріями, типами і метою створення* об'єкти природно-заповідного фонду Криворіжжя поділяються на:

Заказники, які створені з метою збереження території, в межах якої постійно або тимчасово заборонені окремі види господарської діяльності людей. Тут охороняються рослини і тварини, що мають природоохоронний статус та занесені до Червоної книги України, а також для захисту археологічних і, частково, геологічних об'єктів [2]. В межах Криворіжжя знаходиться три заказники (Балка Північна Червона, Інгулецький степ, Візирка), всі вони відносяться до ландшафтних.

Пам'ятки природи – це окремі унікальні природні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне, пізнавальне і культурне значення і створюються з метою збереження їх у природному стані. На території Криворіжжя знаходяться пам'ятки природи двох типів: геологічні і ботанічні. На Криворіжжі є такі геологічні пам'ятки природи, як Скелі МОДРу, Сланцеві скелі, скелеватські виходи, мігматитові скелі, виходи амфіболітів та інші. Значна кількість геологічних пам'яток природи в регіоні пов'язана зі складною і цікавою історією геологічного розвитку території.

Ботанічні пам'ятки природи були створені з метою збереження рідкісних та ендемічних видів рослин, цінних для науки і господарства. Такими пам'ятками Криворізького району є дерево культурної групи і старовинна група на Карнаватці.

Ботанічні сади та дендрологічні парки створені з метою збереження, вивчення, акліматизації в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів флори. До цієї категорії відносяться Криворізький ботанічний сад і дендрологічний парк.

Парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва створені з метою збереження та охорони паркового будівництва і використання їх в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях. На Криворіжжі це парк імені газета «Правда».

4. *За розташуванням.* Аналіз розташування об'єктів природно-заповідного фонду показав, що більша частина об'єктів знаходиться в межах міста. Майже всі вони розташовані вздовж річкових долин Інгульця і Саксагані і балок, що в них впадають. Найбільша кількість природно-заповідних об'єктів зосереджені в центральній й південній частинах міста. В Криворізькому районі знаходяться такі заповідні об'єкти, як Інгулецький степ, виходи мігматиту, мігматитові скелі.

Висновки. Криворізький район за кількістю природоохоронних об'єктів займає третє місце серед районів Дніпропетровської області. Більша кількість заповідних об'єктів зареєстрована у Новомосковському (32 об'єкти) і Дніпропетровському (20) районах. На території Криворіжжя знаходяться 16 заповідних об'єктів: 3 ландшафтних заказника, 8 геологічних пам'яток природи, 2 ботанічні пам'ятки, пам'ятка садово-паркового мистецтва, ботанічний сад та дендрологічний парк. В регіоні є багато об'єктів, які потребують заповідання та об'єктів, що знаходяться на розгляді щодо віднесення їх до природно-заповідного фонду.

Список використаної літератури

1. Манюк В. В. Природно-заповідний фонд Дніпропетровщини (станом на 1 грудня 2010 року): [навч.посібник] / Вад. В. Манюк, Вол. В. Манюк. – Дніпропетровськ, 2010. – 166 с.
2. Реєстр заповідних об'єктів Дніпропетровської області / Укладач К. М. Обухова. – Дніпропетровськ, 1983. – 43 с.